

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:02.10.2022 ✓Accepted/Kabul:10.12.2022

DOI:10.30794/pausbed.1183286

Research Article/Araştırma Makalesi

Akkuş, B. (2023). "Devlet Dışı Silahlı Grupların Uluslararası İnsancıl Hukuka Uymasına Sebepiyet Veren Nedenler Üzerinde Bir İnceleme", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 56, Denizli, ss. 43-59.

DEVLET DIŞI SİLAHLI GRUPLARIN ULUSLARARASI İNSANCIL HUKUKA UYMASINA SEBEBİYET VEREN NEDENLER ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Berkant AKKUŞ**

Öz

Günümüz çatışmalarının değişen doğası neticesinde, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar yaygınlaşmış ve devlet dışı silahlı aktörler aktif rol alır hale gelmiştir. Bu gerekçeyle, bu gruplarla mücadele etmek ve hukuka uygun hareket etmelerini teşvik etmek elzem haline gelmiştir. Bu çalışma meşruiyet ve itibar elde etmek için uluslararası insancıl hukuka uyan devlet dışı silahlı aktörlerin motivasyonlarını incelemektedir. Çalışmada Kolombiya'da etkin olan FARC ve Sudan'da bulunan JEM örgütleri incelenerek, çocuk askerler konusunda hukuka nasıl saygı gösterdikleri belirlenmeye çalışılacaktır. Uluslararası insancıl hukuka olan güvenin korunması ve insan onuruna saygının artırılması amacı hedef konarak vaka analizi neticesinde devlet dışı silahlı aktörleri uluslararası insancıl hukuka uymaya iten nedenler belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Devlet dışı silahlı aktörler, Uluslararası insancıl hukuk, Farc, Jem.*

AN EXAMINATION OF THE CAUSES OF NON-STATE ARMED GROUPS' COMPLIANCE WITH INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW

Abstract

The changing nature of contemporary conflicts has resulted in the proliferation of non-international armed conflicts and the active involvement of non-state armed actors. For this reason, it has become essential to combat these groups and encourage them to act in accordance with the law. This study examines the motivations of non-state armed actors who comply with international humanitarian law in order to gain legitimacy and credibility. In this study, the FARC in Colombia and the JEM in Sudan will be examined and it will be tried to determine how they respect the law regarding child soldiers. With the aim of preserving trust in international humanitarian law and increasing respect for human dignity, the study will try to determine the reasons that push non-state armed actors to comply with international humanitarian law as a result of the case analysis.

Keywords: *Non-state armed actors, International humanitarian law, Farc, Jem*

*Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Okan Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Hukuk Bölümü, İSTANBUL.
e-posta: berkantakkuş91@gmail.com (<https://orcid.org/0000-0001-6652-2512>)

1. GİRİŞ

Günümüzde, uluslararası insancıl hukuka uyumlarını artırmak için devlet dışı silahlı gruplarla ilişki kurmanın birincil öneme sahip olduğu giderek daha fazla kabul edilmektedir (Sassòli, 2010: 6). Uluslararası silahlı çatışmaların sayısı arttıkça (Bellal, 2019: 15) ve savaşların çoğunun merkezinde silahlı gruplar yer aldıkça, bu gruplarla ilişki kurmak sadece bir seçenek değil, aynı zamanda bir zorunluluk haline gelmektedir. Ancak devlet dışı silahlı gruplarla nasıl etkili bir iletişim kurulacağı belirsizdir. BM Genel Sekreteri bu soruya şu şekilde cevap vermiştir: silahlı gruplar tek tip değildir. Silahlı gruplar gerekli insan kaynağını katılım noktaları olan yerel halk arasından temin etmekle birlikte iş birliğine yakın olabilecek mensupları bulunmaktadır (UNSG, 2009: 46). Ancak, bu katılım noktalarında bile, hangi faktörlerin silahlı grupları uluslararası insancıl hukuka saygı göstermeye teşvik ettiği net bir şekilde anlaşılmeden böyle bir bağlılığın boşuna olduğu fark edilecektir. Bu makalenin amacı devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuk kurallarına uymasını sağlayan ana faktörleri belirlemektir. Devlet dışı silahlı aktörler kavramı ulusal kurtuluş hareketlerini, özel askeri şirketleri, terör örgütlerini, başkaldıranları, asi-ayaklananları, milis güçleri kapsayan çok geniş bir yelpazeyi ifade etmektedir (Taşdemir, 2017: 62). Kavramın geniş, kapsayıcı yapıcı nedeniyle bu makalede sadece terör örgütleri üzerinde durulacaktır. Devlet dışı silahlı aktör kavramının temel özelliklerini vurgulamak gerekirse; siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için şiddet kullanma eğilimindedirler, şehir savaşı ve gerilla savaşı metotlarını kullandıkları görülmektedir, sadece askeri hedeflere saldıranları olduğu gibi siviller de bazı gruplar tarafından hedef alınmaktadır, belirli bir toprak parçası üzerinde kontrole sahip olanları bulunmaktadır, gevşek bir komuta yapısıyla devlet benzeri bir idari yapıya sahip değillerdir (Taşdemir & Albayrak, 2018: 96).

Akademik literatürdeki çalışmalar genellikle devlet dışı silahlı grupların hak ihlallerine odaklanmıştır. Oysa olumlu saygı örneklerini de dikkate almak ve silahlı grupların buna uyma motivasyonlarını anlamak için çok iyi nedenler vardır. İlk olarak, silahlı grupları uluslararası insancıl hukuka saygı göstermeye iten gerekçelerin sistematik ve açık bir şekilde bilinmesi yoluyla, onları bu kurallara daha fazla uymaya ikna edebilir ve gelecekteki uluslararası insancıl hukuk ihlallerini önleyebiliriz. İkinci olarak, silahlı grupların tüm üyelerini fiili veya potansiyel savaş suçlusu olarak değerlendirmek sadece yanlış bir yaklaşım değil, aynı zamanda ters etkiler de yaratır (Bangerter, 2011: 358). Sadece hak ihlalleri üzerinden tartışmayı yürütmek, uluslararası insancıl hukuka olan güveni zedeleyebilir. Üçüncü olarak, hak ihlallerine odaklanmak devlet dışı silahlı grupların davranışlarında ve özellikle lider kadrosunun kararları üzerinde etki yaratır. Somut bir olayda taraflardan biri uluslararası insancıl hukuka saygı göstermezse, diğeri neden saygı göstermesi gerektiğini anlamayacaktır. Bunun sivillerin korunması açısından ve daha genel olarak uluslararası insancıl hukuk kapsamında korunan tüm bireyler için trajik sonuçları olacağı açıktır.

Dolayısıyla uluslararası insancıl hukuka uyumu incelemenin değeri oldukça açıktır. En önemli ve incelenme gerekliliği açık olan araştırma sorusu ise devlet dışı silahlı grupları, hukuka saygıya teşvik eden nedenlerin belirlenmesidir. İnsan kararlarının karmaşıklığı göz önüne alındığında, bu görev ilk bakışta beyhude bir girişim gibi görünebilir. Basit görünen durumlarda bile insan davranışı tanım gereği o kadar karmaşıktır ki, savaşın kargaşasına ve hırslarına kapılmış bir bireyin neden belirli bir davranış biçimini benimsediğini anlama çabasının tamamen tatmin edici bir cevap üretme şansı çok azdır (Frésard, 2004: 8). Bununla birlikte, özellikle devlet dışı silahlı grupların üyelerinin belirli tercihlerle karşı karşıya kaldıkları ve farklı olası etkileri altında ayrı ayrı analiz edilebilecek belirli kararlar aldıkları düşünüldüğünde, sosyal ve siyasi bazı netlikler mümkündür. Bu konuda netlik sağlamak amacıyla makale dört ana bölümden oluşacaktır. İlk bölüm mevcut hukuk sistemine genel bir bakış sağlayacak, silahlı grupların neden uluslararası insancıl hukuka bağlı kabul edildiğini gerekçelendirecektir. İkinci bölüm, bu grupların uluslararası insancıl hukuka bağlılıklarını göstermek için aldıkları önlemleri örnekleyecektir; Üçüncü bölümde, farklı çalışmalardan ilham alarak uyum için en önemli ve tekrarlayan faktörlere genel bir bakış sunulacaktır; ve son olarak, dördüncü bölümde daha önce tanımlanan faktörleri test etmek için iki uyum vakasının analizi sunulacaktır. Uyumluluğu sağlayan unsurların tespiti ile, nihai hedef silahlı grupları uluslararası insancıl hukuka saygı göstermeye ve uymaya teşvik etmek için çeşitli araçlara sahip olacaktır.

2. SİLAHLI GRUPLAR VE ULUSLARARASI İNSANCIL HUKUKA UYUM

2.1. Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmalarda Uygulanacak Hukuk

Öncelikle silahlı gruplar için geçerli hukuki çerçevenin belirlenmesi gerekmektedir. Bu oluşumlar uluslararası olmayan bir silahlı çatışmaya taraf olduklarında, ilgili iki ana düzenleme vardır: Dört Cenevre Sözleşmesinin Ortak 3. Maddesi ve Ek Protokol II. Bu maddeler, Yüksek Akit Taraflardan birinin topraklarında meydana gelen uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışma durumunda uygulanır ve uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak kabul edilir (Case Concerning the Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States) (Judgment), 1986: 218). Ek Protokol II ise Protokolün maddi uygulama alanını tanımlayan 1(1) maddesinde belirtilen daha dar koşullarda uygulanır. Bu madde daha yüksek bir örgütlenme ve bölgesel kontrol eşiği yaratır. Maddenin özü, Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak kabul edilmiştir (Prosecutor v Dusko Tadić a/k/a 'Dule', Opinion and Judgment Trial Chamber II, 1997: 98). Genel olarak, bir silahlı çatışma durumunda, yeterli yoğunluktaki bir durumda uygun örgütlenme seviyesine ulaşan silahlı grupların, çatışmanın gerçekleştiği devletin ilgili antlaşmaya taraf olması koşuluyla, uluslararası teamül hukuku ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalar için belirli antlaşma kuralları ile bağlı olduğunu söyleyebiliriz (Bellal & Maslen, 2011: 196).

Uluslararası insancıl hukuk antlaşmalarına resmi olarak sadece devletler taraf olabile de, uluslararası insancıl hukuk kurallarının, uluslararası olmayan bir silahlı çatışmaya taraf olan silahlı grupları da bağladığı kabul edilmektedir (Sivakumaran, 2006: 393). Bu sadece Ortak Madde 3'ün çatışmanın her bir tarafı lafzıyla değil, aynı zamanda uluslararası mahkemelerin uygulamalarıyla da teyit edilmektedir (Zegveld, 2002: 37). Silahlı grupların, kendileri kabul etmemiş olmalarına rağmen uluslararası insancıl hukukla bağlı olmalarını gerekçelendirmek için genellikle şu hukuki yapılar öne sürülmektedir (Sivakumaran, 2006: 374): Uluslararası teamül hukuku; antlaşmalar ve üçüncü tarafların kuralları; devleti temsil etme iddiaları ve yasama yetkisi ilkesi yoluyla bağlı oldukları kabul edilmektedir. Ancak, bu argümanların hiçbirini eleştirmeden muaf değildir.

İlk olarak, uluslararası teamül hukuku açıklaması birçok uluslararası mahkeme tarafından kullanılmış olsa da, teamül hukukunun devlet dışı silahlı gruplar tarafından değil, yalnızca devlet uygulamaları tarafından şekillendirildiği ve bu nedenle bu teamül kurallarının yalnızca devletler açısından teamül hukukunu temsil ettiği yönünde karşı argüman bulunmaktadır (Wilson, 1998: 50). Bununla birlikte, uluslararası teamül hukukunun bir uluslararası hukuk kaynağı olarak, tüzel kişiliğe sahip tüm varlıkları, yani yeterli organizasyon ve kontrole sahip olan ve salt haydutluk seviyesinin üzerinde eylemler gerçekleştiren silahlı grupları da bağladığı cevabı verilebilir (Ryngaert, 2011: 289). Bunu kabul etsek bile, devlet dışı silahlı gruplar yalnızca teamül niteliğindeki uluslararası insancıl hukuk ile bağlı olacaktır (Beck & Henckaerts, 2005).

İkinci olarak, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nde öngörüldüğü üzere antlaşmaların üçüncü taraflar üzerindeki bağlayıcılığı bulunmaktadır. Bu nedenle, devlet dışı silahlı gruplar uluslararası insancıl hukukla bağlı kabul edilmektedir (Murray, 2015: 117). Ancak literatürde Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi kurallarının bu anlamda kullanılmayacağını, çünkü devlet dışı silahlı grupların Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin muhatabı değil, devlet dışı varlıklar olduğunu savunan bir görüş de bulunmaktadır (Corten & Klein , 2011: 21). Ayrıca, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi'nin 35. ve 36. maddelerine bakıldığında, yalnızca uluslararası insancıl hukuk kurallarına rıza gösterdiğini ifade eden silahlı gruplar bu kurallarla bağlı olacaktır.

Pictet, bir silahlı grubun sözleşme ile bağlı olduğunu iki ana argümanla savunmaktadır. Bu argümanlar; silahlı grubun başındaki sorumlu makamın etkin bir egemenlik kullanımına sahip olması ve ülkeyi ya da ülkenin bir kısmını temsil ettiği iddiasını ileri sürmesidir (Pictet, 1960: 37). Ancak, uygulamada böyle bir statüye sahip olmayan silahlı grupların durumunun nasıl yorumlanması gerektiği belirsizdir.

Son olarak, yasama yetkisi ilkesi doğrultusunda hükümet tüm vatandaşları için yasa yapma yetkisine sahiptir ve uluslararası insancıl hukuk antlaşmalarını onayladığında, bunlar devlet dışı silahlı grupları da bağlar (Roberts & Sivakumaran, 2012: 37). Bu argümanın temel avantajı, silahlı bir grubun neden sadece uluslararası teamül hukuku olan kurallarla değil, bir devletin kabul ettiği tüm kurallarla bağlı olması gerektiğine dair sağlam bir neden sunmasıdır. Ana argümanları açıkladıktan sonra, bu bölümü silahlı grupların neden uluslararası insancıl hukukla

bağlı oldukları tartışmalı olsa da, belirli uluslararası insancıl hukuk kurallarıyla bağlı oldukları tartışmasızdır diyerek sonlandırabiliriz (Sassöli, 2010: 14).

2.2. Uluslararası İnsancıl Hukuka Bağlılığı Gösteren Unsurların Belirlenmesi

Bu noktada, silahlı grupların terörist grup olarak görülmekten kaçınmak veya meşruiyet kazanmak için kendilerini uluslararası insancıl hukuka bağlı saydıklarını belirtmek önemlidir (Forsythe, 1978: 284). Aslında, devlet dışı silahlı grupların insancıl hukuka nadiren bağlı olduklarını iddia etmek yanıltıcı olacaktır. Darfur Soruşturma Komisyonu'nun ifadelerini vurgulamak bu kapsamda yerinde olacaktır: *"Belli bir örgütlenme, istikrar ve etkin toprak denetimi yapma düzeyine ulaşmış olan tüm ayaklanmacı gruplar uluslararası hukuk kişiliğine sahiptir ve bu nedenle iç silahlı çatışmalar konusundaki ilgili uluslararası insancıl teamül kurallarıyla bağlıdır."* (International Commission of Inquiry on Darfur, 2005: 172). Bu gönüllü taahhütler önemlidir, çünkü öncelikle silahlı grupların uluslararası insancıl hukuk normlarını sahiplenme duygusunu artırır; ikinci olarak, diğer silahlı gruplara da aynı şeyi yapmaları için ilham verebilirler ve uluslararası insancıl hukuk kuralları konusunda bir diyalog alanı yaratırlar; ve son olarak, uygun iç disiplin tedbirlerinin oluşturulmasını sağlayabilirler (UNSG, 2009). 2000 yılındaki kuruluşundan bu yana, Cenevre Çağrısı adlı sivil toplum kuruluşu, devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuk ile bağlı olma yükümlülüğünü teşvik etmektedir. Cenevre Çağrısı aracılığıyla; Batı Sahra'daki Polisario, Sudan Halk Kurtuluş Hareketi/Ordusu, Filipinler'deki Moro İslami Kurtuluş Cephesi de dahil olmak üzere dünyanın her yerinden ulusal kurtuluş hareketleri, kara mayınlarının kullanımıyla ilgili olarak uluslararası insancıl hukuk ilkelerini uygulamayı kabul etmiştir (Higgins, 2009:15). Devlet dışı silahlı grupların, Cenevre Sözleşmelerine katılımlarının önünde engeller olacağı aşikardır. Ancak meşruiyet kazanmak amacıyla, bu durum, devlet dışı silahlı grupları Sözleşmeleri uygulama ve bu Sözleşmelerle bağlı olma niyetlerini beyan etmekten alıkoymamaktadır. Örneğin, ANC 1980 yılında Komitesi'ne Sözleşmeleri uygulamaya istekli olduğuna dair bir beyanda bulunmuştur, Güney Batı Afrika Halk Örgütü ve Sahrawi Arap Demokratik Cumhuriyeti de bunu yapmıştır (Monono, 2007: 905).

Devlet dışı silahlı grupların bağlılıklarını göstermek için kullandıkları araçlardan biri de özel anlaşmalardır. Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar ile ilgili Cenevre Sözleşmeleri'nin Ortak 3. Maddesi, tarafları sözleşmeyi uygulayabilmek için anlaşmalar yapmaya teşvik etmektedir. Bu anlaşmalar silahlı gruplara halihazırda mevcut olan uluslararası insancıl hukuk yükümlülüklerini anlama ve açıklığa kavuşturma fırsatı sunarken (beyan anlaşma), aynı zamanda halihazırda geçerli olan uluslararası insancıl hukuk hükümlerinin ötesine geçerek (kurucu anlaşma) tarafların yükümlülüklerini artırma potansiyeline de sahiptir (Heffes & Kotlik, 2014: 1205). Olumsuz yönüne bakacak olursak, ilk olarak uygulanabilir hukuki çerçeveye ilişkin netlik eksikliği ve ikinci olarak da devletlerin bu tür bir anlaşmanın devlet dışı silahlı gruplara meşruiyet kazandırabileceğinden korkmaları nedeniyle Ortak Madde 3 açıkça aksini belirtmesine rağmen, anlaşma yapma imkanını nadiren kullandıklarını gözlemleyebiliriz (Mack, 2008: 17).

Uluslararası insancıl hukuka bağlılıklarını beyan eden tek taraflı açıklamalar devlet dışı silahlı gruplar tarafından yapılabilir. Bu beyanlar içeriklerine, beyanın yapıldığı koşullara ve kimin tarafından yapıldığına bağlı olarak hukuki yükümlülükler doğurabilir (Nuclear Tests Case (Australia v France) (Judgment), 1974: 51). Olumsuz tarafı ise bu beyanların hukuki olarak uygulanabilirliğinin zor olması ve genellikle siyasi nedenlerle yapıp gerçek anlamda uygulanma niyetinin olmamasıdır.

Silahlı grup üyeleri tarafından potansiyel olarak daha kolay kabul edilen ya davranış kuralları ya da çatışma kurallarıdır, çünkü bunlar silahlı grubun kendisinden kaynaklanır. Ancak bu potansiyel kabule rağmen, kuralların etkili olabilmesi için yaygınlaştırma, uygulama ve izleme hükümlerine sahip olması gerekir (Clapham, 2006: 490).

Ayrıca, taraflar ateşkes veya barış anlaşmalarını fırsat bilerek uluslararası insancıl hukuk yükümlülüklerini yeniden ifade edebilir ve çatışmaların yeniden başlaması durumunda bunlara uyulmasını sağlayabilir (Mack, 2008: 24). Devletler ve uluslararası yardım organizasyonları arasında insani yardıma ilişkin anlaşmalar yapılabilir. Son olarak, bazı durumlarda silahlı gruplar kanunlar veya politikalar yoluyla uluslararası insancıl hukuka saygı gösterilmesini teşvik etmektedir. Ancak bu tür eylemlerin hukuka uygunluğu tartışmalıdır (Bangarter, 2010: 198).

3. SİLAHLI GRUPLARI HUKUKA UYMAYA YÖNLENDİREN NEDENLER

Bu çalışmanın özünde, silahlı grupların giderek daha fazla uyumdan elde ettikleri faydalar açısından çerçevelenen uyum motivasyonu bulunmaktadır. Tek bir bireysel savaşçı üzerindeki etkileri dikkate alan Uluslararası Kızılhaç Komitesi Davranışın Kökleri Çalışması'nın (ICRC, 2020) aksine, kararları nihayetinde grubun karar vericileri tarafından belirlenecek olan silahlı grubu bir bütün olarak uyuma zorlayan unsurlara odaklanılacaktır. Bu seçim, grubun liderinin kararının merkezi önemi nedeniyle yapılmaktadır. Eğer üst düzey lider kademesi, uluslararası insancıl hukuka saygı göstermek istemiyorsa, bu meselenin sonudur. Bir silahlı grubun uygulamalarını, liderliği bu konuda gerçekten kararlı olmadan değiştirmeyi ummak mümkün değildir (Milgram, 1974). Bu nedenle, silahlı grupların karar vericilerinin motivasyonuna odaklanılacaktır ve tek tek askerlerin bireysel motivasyonları için Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin çalışmasına atıfta bulunulacaktır.

Devlet dışı silahlı grupların ortaya çıkış amaçları ideolojisine ve bulunduğu bölgeye göre çeşitlilik göstermektedir. Bununla birlikte, bazı tekrarlayan genel kalıpları veya Castano'nun deyişiyle gerçeklik kümelerini tanımlamak mümkündür (Nikolova, 2014: 702). Bu makalenin amacı doğrultusunda, araştırmada bu tür kalıpları ve yaklaşımlarını sınıflandıran farklı yazarlardan faydalanılmıştır. Netice, silahlı grupların motivasyonlarını sonuç mantığı ve uygunluk mantığı arasında ayırarak açıklanabilir (Olsen & March, 1998: 943). Sonuç mantığı yaklaşımında devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuka saygı duymasının altında yatan temeller, askeri ve siyasi amaçlarını gerçekleştirmenin yanında, itibar ve meşruiyet kazanmaktır (Krieger, 2015: 512). Uygunluk mantığı yaklaşımında ise etik davranarak uluslararası insancıl hukukun insaniyet ilkesini yüceltmek öne çıkmaktadır.

3.1. Sonuç Mantığı

Uluslararası insancıl hukuka saygı genellikle askeri etkinlikle ilişkilendirilir. Uluslararası insancıl hukuk normları hem insanlık ilkelerini hem de askeri gereklilikleri göz önünde bulunduracak şekilde düzenlendiğinden bu mantıklıdır (Dunbar, 1955: 211). Askeri komutanlar da sıklıkla uluslararası insancıl hukuka saygı göstermemenin maddi maliyetler açısından ya da destek kaybına yol açan insani maliyetler açısından ters etki yaratabileceğini kabul etmektedir (Bellal & Maslen, 2011: 194). Meşruiyet kazanmak ve ekonomik faydaları nedeniyle uluslararası insancıl hukukun ayırt etme ilkesine uyarak bir hava bombardımanı esnasında sadece askeri hedeflere odaklanmak, özellikle çatışmayı kazanması halinde grubun kendisi için faydalı olabilecek altyapının yeniden inşası için gerekli mali yatırımları azaltacaktır (Jo, 2015: 59). Mali argüman, devlet dışı silahlı grupları halkı yoksul bırakmamaya yöneltmektedir, bu kaçınılmaz olarak gelecekte mülteciler ve yerinden edilmiş kişiler yaratacağı ve halkı genellikle bir mali destek kaynağı olarak kabul ettiklerinden, öldürmemeye de motive edebilir (Veuthey, 1983: 345).

Çatışmanın taraflarından birinin esirlerine iyi davrandığı biliniyorsa, karşı tarafın askerleri daha kolay teslim olacak ve bu da devlet dışı silahlı grup için mücadeleyi kolaylaştıracaktır. Tam tersi, teslim olursa hayatta kalma umudu olmayan bir düşman muhtemelen ölümüne savaşacaktır ve bu da komutanın görevini zorlaştıracaktır. Uluslararası insancıl hukuka uyum, savaşçıların emirleri yerine getirme ve savaşmaya hazır olmaları üzerinde de olumlu bir etkiye sahip olabilir; zira savunmasız olduğu düşünülen kişilere yani sivillere ve özellikle çocuklara yönelik saldırıların, mücadeleye devam etmek için hayati önem taşıyan savaşçıların moralini ciddi şekilde bozabileceği gösterilmiştir (Bangerter, 2011: 362).

Farklı silahlı grupları karşılaştırdığımızda; devlet dışı silahlı grupların pek çok farklı amaç için savaşıyor olabileceği görülmektedir, ancak genel olarak paylaştıkları tek ortak nokta siyasi güce ve gelecekte bu tür pozisyonların getireceği faydalara olan ilgi olduğu belirgindir (Hayner, 2010: 184). Uluslararası insancıl hukuk genellikle ahlaki açıdan yüksek olarak görüldüğünden, bu hukuka saygı duyulması silahlı grupların siyasi destek kazanmasına ve arzulanan güce ulaşmak için gerekli meşruiyeti elde etmesine yardımcı olmaktadır (Bellal & Heffes, 2018). Başka bir deyişle, silahlı gruplar uluslararası standartlara, uluslararası insancıl hukuk gibi bağlılıkları siyasi hayatta kalmaları ya da siyasi başarıları için faydalı olduğunda bunu önemseyecektir. Ernesto Guevara, siyasi amacı olan devrim için sivillerin katkısının önemini fark ederek isyancıların onlara yönelik şiddetten kaçınması gerektiğini belirtmiştir (Guevara, 1969). Aslında, silahlı grupların siyasi başarısı ve yerel halkın desteği çoğu zaman birlikte değerlendirilir, çünkü kötü davranılırsa halk misilleme yapabilir ve devlet dışı silahlı grupların siyasi amaçlarını engelleyebilir (Bangerter, 2011: 363).

Hukuk faktörünün, uluslararası insancıl hukuka uyum üzerindeki etkisi daha az nettir. Kovuşturulma korkusu, devlet dışı silahlı grupların davranışlarını etkileyebilir mi sorusu gündeme gelmektedir. Cezai hesap verebilirlik tehdidinin ya da tehdit algısının devlet dışı silahlı grupların davranışlarını etkilemiş olabileceği çok sayıda ilginç örnek bulunmaktadır (Hayner, 2010: 182). Birleşik Devletler'in Liberya'da daha önce bir Birleşik Devletler yerleşkesini vuran isyancı gruba gönderdiği mesaj: Birleşik Devletler'e ait bir yerleşkeye bir mermi daha gönderirseniz, savaş suçları mahkemesine çıkarılmanızı sağlayacağız (Hayner, 2007). Bu açıklamadan sonra hiçbir Birleşik Devletler yerleşkesi hedef alınmamıştır.

Devlet dışı silahlı aktörlerin kovuşturma tehdidi neticesinde davranışlarını değiştirdiği gözlemlense de, tehdit algısının uluslararası insancıl hukuka saygı duymaları yönünde teşvik ettiği açık değildir. Wood ise daha kategorik bir yaklaşımla, devlet dışı silahlı grupların kısa vadeye odaklanması ve çatışma ortamının öngörülemez olması nedeniyle uluslararası düzeyde kovuşturma tehdidinin silahlı grupların davranışlarını anlamlı bir şekilde değiştirmesinin pek mümkün olmadığını savunmaktadır (Wood, 2015: 41). Dolayısıyla bu konuda fikir birliği bulunmamaktadır. Ancak genel olarak, devlet dışı silahlı grupların özellikle iki hususu göz önünde bulunduracağı ifade edilebilir; cezanın büyüklüğü ve olasılığı (Jo, 2015: 74). Devlet dışı silahlı grupların uluslararası düzeyde cezalandırılma ihtimalinin düşüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, kovuşturma korkusu muhtemelen silahlı gruplar için hukuka uyma amacında temel faktörü olarak değerlendirilemez. Kovuşturmaya başlanması ihtimalinin yanı sıra mal varlıklarına el konulması ve dondurulması, ambargolarla yüz yüze kalmak da olası cezalandırma seçenekleridir.

Uluslararası insancıl hukukun 140 sayılı teamül kuralına göre, Cenevre Sözleşmelerine saygı gösterme ve saygı gösterilmesini sağlama yükümlülüğü hukuki mütekebiliyete bağlı değildir (Sandoz, Swinarski, & Zimmermann, 1987: 50). Ancak Pictet, tarafların karşılıklı olarak birbirlerini insancıl hukukun öngördüğünün ötesine geçmeye teşvik ettikleri, pozitif mütekebiliyetin olabileceğini belirtmektedir (Pictet, 1952: 25). Ayrıca, mütekebiliyet uluslararası insancıl hukuk sistemi kapsamında hukuki bir gereklilik olmasa da, uygulamada devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuka saygı gösterme ya da göstermeme kararında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Tutuklulara muamele, tümevarımsal mütekebiliyetin uluslararası insancıl hukuka saygıyı teşvik etme anlamında, en büyük etkiye sahip olduğu alandır, çünkü bir taraf diğer tarafın da aynı şeyi yaptığını bilirse tutuklularına iyi davranma olasılığı daha yüksek olacaktır (Schneckener & Hofmann, 2015: 97).

Zamanla, bazı durumlarda çatışmanın taraflarının savaşın vahşetini sınırlandırmak için karşılıklı bir girişimde bulunan genel veya sistematik bir dayanışma geliştirdikleri görülmektedir (Veuthey, 1983: 341). Karşılıklılık savaş hukukuna uygun, daha etik bir savaş yürütebilmek için etkili bir yöntemdir. Sadece bireysel vakalar düzeyinde değil, genelleştirilmiş bir saygı olarak istikrarlı bir uyum gözetilmelidir. Ancak diğer durumlarda mütekebiliyetin tam tersi bir etkiye, yani karşı taraf uluslararası insancıl hukuka uymuyorsa ben neden uyayım mantığından hareketle şiddetin ve intikamın tırmanmasına yol açtığı gerçeği de göz ardı edilemez. Bu mütekebiliyet Cenevre Sözleşmeler hukuku kapsamında kabul edilemez, ancak pratikte gerçekleşmektedir. Dolayısıyla mütekebiliyeti hem uyum hem de uyumsuzluk için bir faktör olarak görebiliriz.

Devlet dışı silahlı grupların faaliyetlerinde başarılı olabilmesi için yerel halktan alacağı destek en önemli etkidir. Silahlı grupların insan kaynağı çoğu zaman yerel halktan oluşmakta, maddi kaynakları için gene yerel halkın yardımlarından faydalanılmaktadır. Yerel halk üzerinde olumlu bir izlenim bırakabilmek, silahlı grubun bölgedeki gücünü arttırarak, isyan hareketlerini sürdürmek yoluyla başarıya ulaşmasını sağlayacaktır (Jo, 2015: 15). Bu durumda silahlı gruplar, yerel halk arasında yaratacağı olumlu algı nedeniyle uluslararası insancıl hukuka saygı gösterecektir.

Uluslararası insancıl hukuka saygı gösterilmesini sağlayan en önemli etkenlerden biri devlet dışı silahlı aktörlerin toplumda ve uluslararası arenada yaratacağı pozitif öz imajın sağlanabilmesidir (Bangenter, 2011: 358). Bu aynı zamanda meşruiyetle de bağlantılıdır, çünkü devlet dışı silahlı gruplar genellikle halk tarafından meşru varlıklar olarak görülme için iyi eylemlerde bulunur veya uluslararası insancıl hukuka uyumlu öz imajlarını geliştirirler. Hukuka saygı gösteren isyancılar, kendi örgütlerinin olduğu kadar siyasi hareketlerinin de tanınırlığını ve meşruiyetini ulusal ve uluslararası arenada arttırmaya çalışmaktadır (Jo, 2015: 13). Bununla birlikte, uluslararası insancıl hukuka saygı açısından itibarın öneminin silahlı gruba bağlı olarak değiştiği unutulmamalıdır. Sivil desteğe dayanan devlet dışı silahlı gruplar ya da hükümetin yerini almak gibi siyasi hedefleri olan güçlü silahlı gruplar için itibar özellikle

önemli olacaktır (Krieger, 2015: 528). Uluslararası düzeyde kamuoyu da önemlidir, ancak bazı akademisyenlere göre yerel kamuoyu ile karşılaştırıldığında devlet dışı silahlı gruplar için ikincil bir öneme sahip olduğu görülmektedir (Bangerter, 2011: 360). Yine de silahlı grubun uluslararası toplum tarafından saygın ve güvene layık görülmesi, devlet dışı silahlı grubu daha fazla uluslararası destekle daha güçlü bir konuma getirecektir.

3.2. Uygunluk Mantiği

Her silahlı grubun ilkeleri veya davranış kuralları vardır (Dabone, 2012: 38). Kültürel farklılıklar, inanç sistemleri, ideolojik yapı ve erdem devlet dışı silahlı aktörlerin ilkelerinin belirlenmesinde temel şekillendirici etkenlerdir. Emir komuta zincirinde kopukluk yaşanmaması için liderlerin, astları kabul edebilecekleri ilkeler ışığında yönlendirmeleri gerekmektedir (Kyriakopoulos, 2016: 49). İdeolojik normatif uyumun bir yansıması olarak; insan onurunu yücelten, düşmanın en temel haklarına gönüllü olarak saygı duyan, etik ilkeler silahlı grupların iç işleyişinde bulunmaktadır (Bellal & Maslen, 2011: 195). Aslında, bazı durumlarda, bu davranış kuralları sivillere uluslararası insancıl hukuk standartlarına kıyasla daha fazla koruma sağlanmasına olanak tanır. Bununla birlikte, grubun kültürel veya ahlaki bakış açısının insanlığı farklı bir şekilde tanımladığı, belirli grupları bunun dışında bıraktığı ve böylece uluslararası insancıl hukuka uyulmaması için bir faktör haline geldiği durumlar da vardır (Nikolova, 2014: 700).

Uluslararası insancıl hukuka saygı ilginç bir faktör daha içermektedir; barışa dönüş. Çatışma sırasında uluslararası insancıl hukuka saygı gösterilmesinin daha sonra barışa dönüşü kolaylaştıracağı, çünkü insancıl ilkelere uyulmasının diyalog ve uzlaşmaya daha açık bir ortam sağlayacağını ileri sürmek mümkündür (Veuthey, 1983: 346). Silahlı çatışma esnasında insanlık dışı muamelelerde bulunmak ve artan uluslararası insancıl hukuk ihlalleri, toplumsal tepkiyi arttıracığından barış sürecine adım atmak zorlaşacaktır. Ayrıca, iyi davranış koşuluna bağlı olarak gelecekte sağlanacak faydalara dair vaatler içeren barış anlaşmaları da uluslararası insancıl hukuka uyum için güçlü motivasyon kaynaklarıdır. Gelecekte sağlanacak faydaları riske atmamak için silahlı gruplar barış anlaşmasının teşviyle uluslararası insancıl hukuka saygı gösterirler (Hayner, 2007: 186). Tipik faydalar aklar, silah bırakma ve yeniden entegrasyon paketleri olabilir.

Teamül normu olarak kabul edilen pek çok uluslararası insancıl hukuk kuralı evrensel nitelik kazanmıştır. Uluslararası insancıl hukuk, Cenevre Sözleşmelerini onaylayan tüm devletler tarafından ve kapsamlı bir uluslararası teamül hukuku ile uluslararası kurallar düzeyinde, aynı zamanda uluslararası insancıl hukuk ilkelerinin meşruiyet algısı düzeyinde evrenseldir ancak antlaşmaları onaylayamadıkları için silahlı gruplar için daha önemlidir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından yürütülen Savaşta İnsanlar anketi bu son noktayı teyit ederek incelenen tüm bağlamlarda ve tüm farklı bölgelerde, insancıl ilkelerin önemi konusunda evrensel bir fikir birliği olduğunu ortaya koymuştur (Rojas & Frésard, 2004: 192). Anketin sonuçlarına göre; uluslararası insancıl hukuk normları ahlaki otoritesinin temelini, ister din ister seküler gelenekler olsun nihayetinde kültürden almaktadır (Rojas & Frésard, 2004: 193). Dolayısıyla devlet dışı silahlı bir grubun lideri, grubundaki benzer insani ilkeler nedeniyle uluslararası insancıl hukuk kurallarına uymaya karar verebilir. Devlet dışı silahlı aktörlerin uluslararası insancıl hukukla paylaştığı ortak ilkeler hukuka saygının sağlanmasına olanak sağlar.

Bu makalede, silahlı grupların iç motivasyonları vurgulanmıştır. Özünde, devlet dışı silahlı grubun uluslararası insancıl hukuka uymasını sağlamak için grubun karar vericisini neyin motive edeceği belirlendikten sonra, uluslararası insancıl hukuka uyumu kolaylaştıran ve çoğunlukla grupların üst düzey üyelerinin iradesinden bağımsız olan unsurların ele alınması da zaruridir.

İlk olarak devlet dışı silahlı aktörlerin iç yapısı, silahlı çatışma esnasındaki etkinliğinde ve hukuka uygun hareket etmesinde aktif rol oynar. Gerçekten de, iyi tanımlanmış bir disiplin sistemine sahip net bir hiyerarşi varsa, karar verici uluslararası insancıl hukuka uymayı amaç edindiğinde, hiyerarşideki diğer askerlerin onun örneğini ve emirlerini takip etmekten başka seçeneği olmayacaktır (Rodenhäuser, 2018: 21).

İkinci olarak, devlet dışı silahlı bir grubun bir bölge üzerinde sahip olduğu kontrol Cenevre Çağrısı'na göre bir başka önemli faktör olabilir (Geneva Call, 2017). Bu bağlamda, rakiplerin müdahale edemediği bölgesel güvenli sığınaklar önemlidir (Sinno, 2011: 317). Devlet dışı silahlı aktörler, yok edilmelerine yönelik tehditler oluşmadığı sürece uluslararası insancıl hukuk ilkelerine saygı duymaya eğilimlidirler.

Üçüncü olarak, devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuk kurallarını sahiplenme duygusu bu kurallara uyumu artırabilir. 1970'lerde farklı gerilla hareketleri, geliştirilmelerine katılmadıkları sürece kendilerini yeni uluslararası insancıl hukuk kurallarıyla bağlı görmeyeceklerini teyit ederek bunu doğrulamıştır (Veuthey, 1983: 61). Bu, silahlı grupların uluslararası insancıl hukuk kurallarının kodifikasyonuna veya uluslararası teamül hukukunun oluşturulması sürecine dahil edilmesinin, geliştirilmesine katkıda buldukları bu kurallara uymalarını teşvik edeceği anlamına gelmektedir. Hukuk yapma sürecine artan katılımlarının, uluslararası insancıl hukukun kendi gözlerindeki meşruiyetini artırması da muhtemeldir. Nitekim Franck'a göre meşruiyet usule ilişkin adalete ve normun kaynağının otoritesine bağlıdır. Dolayısıyla silahlı bir grubun bakış açısından, uluslararası insancıl hukukun meşruiyetini onları sürece dahil ederek artırabilir ve süreci daha adil hale getirebiliriz (Franck, 1988: 706). Daha geniş kapsamlı bir sahiplenme duygusu yaratmanın bir başka yolu da bir grubun iç kurallar sistemini anlamak ve bunları uluslararası insancıl hukuk kurallarıyla ilişkilendirerek, iki sistemin görüldüğünden çok daha fazla ortak noktası olduğunu göstermektir (Nikolova, 2014: 704).

Dördüncü olarak, uluslararası insancıl hukuk kurallarının gerçekçi uygulanma olasılığı devlet dışı silahlı grupların bu kurallara uyup uymama kararında önemlidir. Eğer bir kuralın uygulanma ihtimali çok düşükse, devlet dışı silahlı gruplar bu kuralı tamamen göz ardı edebilir (Sassòli, 2010: 18). Örneğin, bazı durumlarda devlet dışı silahlı gruplar Ortak Madde 3'te yer alan düzenli olarak kurulmuş bir mahkeme tarafından önceden verilmiş bir karar olmaksızın hüküm verme yasağına uyamazlar. İşte tam da bu nedenle devlet dışı silahlı gruplar ile devletler arasındaki farkın dikkate alınması ve devlet dışı silahlı gruplar için değişken bir yükümlülük ölçeği öngörülmesi gerektiğini savunmak doğru olacaktır (Shany & Sassòli, 2011: 882). Başlıca karşı argümanlar, bunun savaşan tarafların eşitliği ilkesini zedeleyeceği, potansiyel olarak tüm uluslararası insancıl hukuk sistemini zayıflatacağı ve sahada pratik zorluklar yaratabileceği yönündedir (Sassòli, 2010: 20). Bu tartışmanın amacı açısından önemli olan, sadece devlet dışı silahlı gruplar ile devletler arasındaki araç ve yapı farklılığının altını çizmek ve pratikte böyle bir farklılığın silahlı gruplar tarafından uluslararası insancıl hukukun uygulanmasının önünde bir engel teşkil edebileceğini kabul etmektir. Tam tersi, gerçekçi uluslararası insancıl hukuk kurallarının uygulanma şansı daha yüksektir.

Beşinci olarak, devlet dışı silahlı aktörler uluslararası örgütler tarafından yapılan destek ve ikna çalışmaları doğrultusunda uluslararası insancıl hukuka saygı duymaya yönlendirilebilir. Sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen bilgilendirme ve izleme çalışmaları bu teşvike örnek olarak gösterilebilir (Bangerter, 2015: 113). Ancak tüm bu çabaların zorlama olduğu gerekçesiyle, devlet dışı silahlı aktörler üzerindeki olumlu etkileri konusunda fikir birliği bulunmamaktadır. BM barışı koruma operasyonlarının devlet dışı silahlı gruplar tarafından sivillere yönelik şiddetin artmasına neden olduğu tartışılmaktadır, diğer bir yaklaşım ise barışı koruma operasyonlarını daha olumlu görmektedir (Fortna, 2004: 269). Belirli aktörlerin etkisi koşullara bağlı olarak farklılık gösterse de, dış aktörlerin uluslararası insancıl hukuku yaygınlaştırmak için savaşları beklememesi, barış zamanında proaktif olması ve önleme konusunda çalışması gerektiği ortaya çıkmıştır. Gerçekten de, Pictet'in de teyit ettiği gibi, Cenevre Sözleşmelerinin en büyük düşmanlarından biri bilgi eksikliğidir (Pictet, 1952: 348) ve yaygınlaştırmaya eğitim, öğretim ve hukukun talimatlara entegre edilmesi eşlik etmelidir.

Son olarak, üçüncü devletlerin uluslararası insancıl hukuka uyumu teşvik etme sürecindeki rolü küçümsenmemelidir. Cenevre Sözleşmelerinin Ortak 1. Maddesi, Yüksek Akit Tarafların Cenevre Sözleşmelerine saygı göstermesini ve saygı gösterilmesini sağlamasını öngörmekte olup, çoğunluk görüşü tarafından devletlerin uluslararası insancıl hukuka uyulmasını sağlamak için ellerinden gelen tüm tedbirleri almaları gerektiği şeklinde yorumlanmıştır (Geiss, 2015: 419). Bu baskı, devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuka uyumunu artırabilir.

Devlet dışı silahlı grupları uluslararası insancıl hukuka uymaya motive eden faktörleri anlamak ne kadar önemliyse, uyumun önündeki zorlukları bilmek de o kadar önemlidir. Ancak, bu makalenin odak noktası olmadığından, uyumu zorlaştıran ana faktörlerden kısaca bahsedilecektir.

Devlet dışı silahlı aktörlerle devletler arasındaki savaş yöntem ve metotları arasındaki keskin farklılıklar hibrit savaşlar yarattığından hukuka saygının sağlanmasında zorlayıcıdır. İç savaşlarda olduğu gibi bir çatışma asimetrik olduğunda, uluslararası hukukun bir ihlalini içerse bile, hemen etkili görünen savaş yöntemlerine başvurmak kolaydır (Jo, 2015: 17). Devletler kadar kaynağa sahip olmayan silahlı gruplar, asimetriyi telafi etmenin tek yolu

olarak gördükleri için uluslararası insancıl hukuka aykırı araç ve yöntemlerle hükümete karşı savaşmaya karar verebilirler (Wood, 2015: 21).

Uyumun önündeki bir başka zorluk da silahlı grupların uluslararası insancıl hukuk anlaşmalarını onaylayamamasıdır, zira böyle bir olasılık hukuki yükümlülük ve bağlılık hissini artıracaktır. Uluslararası insancıl hukukun oluşturulması sürecinin bir parçası olamamaları da devlet dışı silahlı grupların uluslararası insancıl hukuku meşru olmayan ve kendilerine uygulanamaz bir hukuki rejim olarak görmelerine neden olmaktadır (Bangerter, 2010: 380).

Şiddet sarmalları ya da intikam döngüleri uluslararası insancıl hukuka uyulmasının önündeki bir diğer engeldir; kontrol edilemeyen nefretin yol açtığı irrasyonel tepkiler yaratır ve taraflar uyumsuz tepkilerini diğer tarafın en başta işlediği ihlallerin meşru sonucu olarak görür, negatif karşılıklılık olarak da adlandırılabilir (Rojas & Frésard, 2004: 195). Devlet dışı silahlı aktörlerin bir kısmı, tabiatları gereği uluslararası insancıl hukuka uygun olmayan kuruluş amaçlarına sahiptir ve bu doğrultuda etnik temizlik dahil hukuka aykırı fiillerde bulunmaktadır (Krieger, 2015: 518). Gerçekten de bazı araştırmacılar birçok çağdaş silahlı çatışmada uluslararası insancıl hukuka saygı gösterilmediğini, çünkü uluslararası insancıl hukuk ihlallerinin bu yeni çatışmaların doğasına içkin olduğunu, örneğin doğrudan sivil nüfusu hedef almayı seçtiklerini belirtmektedir (Kaldor, 2012).

Buna ek olarak, uluslararası insancıl hukuk konusunda anlayış veya bilgi eksikliği olduğunda, silahlı grupların liderleri bu hukuka uyma ve hiyerarşide bunu yaygınlaştırma motivasyonuna sahip olmayacaktır. Devlet dışı silahlı aktörlerin sahip olduğu hiyerarşik yapının, askeri sistemden farklı olması neticesinde disiplin sistemindeki değişim ve örgütsel yapının esnekliği, uluslararası insancıl hukuka uyumun sağlanması önündeki engellerdendir.

4. KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Devlet dışı silahlı grupları uluslararası insancıl hukuka uymaya iten motivasyon faktörleri uygulamada nasıl ortaya çıkıyor sorusuna yanıt aranarak, bu makalede; yapısal, ideolojik ve coğrafi olarak birbirinden uzak, iki devlet dışı silahlı grubun; Kolombiya'da kurulan Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) ve Sudan'da kurulan Adalet ve Eşitlik Hareketi (JEM) motivasyonları karşılaştırılarak pratik bir örnekle gösterilecektir. Çalışma alanını sınırlandırmak amacıyla, bu iki silahlı grubun belirli bir dizi uluslararası insancıl hukuk kuralına uyma motivasyonlarına odaklanılacaktır. Özellikle çocuk askerlerin silah altına alınması alanı incelenecektir. Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri ve Adalet ve Eşitlik Hareketi çocuk askerlerin silahlı çatışmalarda rol almasının önüne geçmek için önlemler almıştır.

Silahlı grupların çocuk askerleri silah altına almalarına ilişkin uluslararası insancıl hukuk yükümlülükleri söz konusu olduğunda, ilgili temel kurallar madde 4(3)(c) Ek Protokol II ve kural 136 uluslararası insancıl hukuk teamülüdür. İlki, 15 yaşından küçük çocukların askere alınmayacağını ve çatışmalarda yer almalarına izin verilmeyeceğini belirtmektedir. İkincisi, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmasına İlişkin İhtiyari Protokolde de belirtildiği üzere; 15 yaşından küçük çocukların silahlı kuvvetler mensubu olabilmesinin ve silahlı gruplarda aktif rol almasının hiçbir şartta mümkün olmayacağını vurgulamaktadır.

Ayrıca, Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü uyarınca, hem uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda hem de uluslararası silahlı çatışmalarda çocukların askere alınması veya silahlı kuvvetlere ya da gruplara dahil edilmesi savaş suçu teşkil etmektedir. Yasağın belirli yaşı ile ilgili olarak, Ek Protokol madde 4(3)(c), madde 8(2)(e)(vii) Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsü ve madde 38(3) Çocuk Hakları Sözleşmesi, hem devlet güçleri hem de silahlı gruplar için askere alma asgari yaşını 15 olarak belirlemiştir. Öte yandan, Çocuk Haklarına Dair İhtiyari Protokol'ün 4. maddesi uyarınca, devlet dışı silahlı gruplar hiçbir koşulda 18 yaşın altındaki kişileri silah altına almamalıdır. Daha genel olarak, uluslararası insancıl hukuk tüm tarafların çocuklara özel saygı ve koruma sağlamasını gerektirmektedir (Nagle, 2011: 10).

Her şeyden önce, silahlı bir grubun kökenini ve hedeflerini bilmeden uluslararası insancıl hukuka uyma motivasyonunu anlamak mümkün değildir. Gerçekten de, incelenen gruplar iki farklı bağlamdan ortaya çıkmıştır.

Kırsal tabanlı bir tarım hareketi olarak tanımlanan FARC, Kolombiya devletinin baskısıyla ortaya çıkan 1930'lar ve 1940'lardaki başarısız tarım mücadelelerinin yarattığı hayal kırıklığından doğmuştur (LaRosa & Mejía, 2012: 88). Bu nedenle FARC, örgütün ortaya çıkışı için mücadele eden bir köylü topluluğundan gelişmiştir.

Küba Devrimi'nin ardından devrimci öğrenciler ve 1980'lerde siyasi aktivistler de onlara katılmıştır. Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri – Halk Ordusu'nun fikir hareketi; devlet kaynaklarının adilce paylaşılması ve eşitçe halkın erişiminin sağlanması, siyasi dışlamaların sonlandırılarak fırsat eşitliğinin sağlanması, kamuda şeffaflığın desteklenmesi ve ulusal güvenlik konularında düşünceleri içermektedir (Bouvier, 2009: 65). Bugün resmi olarak silah bırakmış durumdadırlar (Brodzinsky, 2017).

JEM'in kurucusu Halil İbrahim Muhammed, Darfur eyaleti eski eğitim bakanı olarak görev yapmış bir doktordur ve küçük bir grup otokratik yönetici tarafından sürdürülen adaletsizliklerle mücadele eder (Collins & Burr, 2008: 291). Akademik, eğitilmiş bir çevreye ve İslamcı hareketlerle bağlantıya sahip olan JEM'in amaçları; her bölge için eşit haklara ve ekonomik kalkınmaya sahip bir Sudan'ın kurulması ve tüm Sudanlılar için sosyal adaletsizliği ortadan kaldırmaktır. 2013 yılında Silahlar Araştırması Darfur'daki en güçlü ve en uyumlu güçlerden biri olarak JEM'i tanımlamaktadır (Small Arms Survey, 2017).

FARC, iyi tanımlanmış hiyerarşileri bulunan, açık bir komuta hattı olan ve herhangi bir itaatsizlik eyleminin cezalandırıldığı, dikey olarak örgütlenmiş devlet dışı bir silahlı gruptur (Arjona, 2016: 97). Savaşçıları yakından kontrol eder, örneğin arkadaşlarıyla ve aileleriyle temaslarının asgari düzeyde tutulmasını sağlar ve genellikle kadın savaşçıların çocuk sahibi olup olamayacağına karar verir (Sanín, 2008: 33). Disiplin sistemi çok katıdır ve sivil halka karşı izinsiz şiddet kullanan savaşçıları idamla cezalandırmaktadır. FARC aynı zamanda yerel halk üzerinde de güçlü bir etkiye sahiptir ve bazı bölgelerde yerel yönetimi fiilen ele geçirmiştir (Saab & Taylor, 2009: 463).

Dolayısıyla dikey örgütlenmeleri, insanlar ve topraklar üzerindeki güçlü kontrolleri en azından bir noktada, liderler doğru motivasyonlarla hareket ettiklerinde, uluslararası insancıl hukukun uygulanması için iyi bir temel oluşturuyordu.

Buna karşılık JEM'in FARC gibi sabit, kalıcı bir yapıya sahip olduğu söylenemez. Tüm grup, kurucusu Halil İbrahim'in ölümüne kadar onun güç ve karizma içeren özgün nitelikleri etrafında toplanmış görünmektedir (Waal & Flint, 2008: 109). Daha sonra yaşanan farklı iç gerilimler ve komuta kademesi, hareketin farklı gruplara bölünmesine yol açmıştır. JEM liderleri hareketin hızlı büyümesinin kesin savaşçı sayısını tespit etmeyi zorlaştırdığını itiraf ederken, hareketin çok yönlülüğünün bir göstergesi de bileşimidir. Kesin rakamlar bulunmamakla birlikte, savaşçılar harekete çok sık katılmakta, daha sonra ise farklı gerekçelerle ayrılmaktadırlar (Tanner & Tubiana, 2006). Bu nedenle, en azından Halil'in ölümünden sonra, JEM'de uluslararası insancıl hukukun daha iyi uygulanmasını potansiyel olarak kolaylaştıracak bir yapı ve istikrar eksikliği vardır.

FARC zaman içinde çocuk askerlerle ilgili çeşitli önlemler almıştır, 2015 yılında tek taraflı bir bildiriyle çocuk askerlerin sayısını azaltacaklarının duyurusu yapılmıştır. Kuvvetlerine katılım için asgari yaşın 15'ten 17'ye çıkarılması (Geneva Call, 2015) ve Mayıs 2016'da Kolombiya hükümeti ile yapılan bir anlaşmayla reşit olmayanların FARC ile bağlantısını keserek silah bırakması sağlanmıştır (UN News Centre, 2016); ve nihayetinde 24 Kasım 2016 tarihli barış anlaşması (Holá & Guzman, 2019: 128) imzalanmıştır. Kolombiya hükümeti ve FARC arasındaki barışa yönelik görüşmeler neticesinde, çocuk askerlerin yasaklanmasına yönelik düzenlemelerin arttığı açıktır.

Adalet ve Barış Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, Kolombiya başkanı Juan Manuel Santos tarafından Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri ile barış sürecine adım adılmış ve nihayetinde gerilla ve paramiliter güçlere af çıkarılmıştır. Neticesinde cezai takibattan kurtulma karşılığında gönüllü olarak silah bırakma teşvik edilmiştir (LaRosa & Mejía, 2012: 94).

JEM de bu anlamda farklı tedbirler almıştır. 2008 yılında Sudan Kurtuluş Hareketi-Birlik ile birlikte uluslararası insancıl hukuk ilkelerine bağlılıklarını yineleyen ve Darfur'daki çocukların korunmasını sağlayacak tedbirler alacaklarını teyit eden bir bildiri yayımladılar (Centre for Humanitarian Dialogue, 2008). Adalet ve Eşitlik Hareketi ile Birleşmiş Milletler arasında Darfur'da bulunan 18 yaşın altındaki çocukların korunmasına yönelik imzalanan Mutabakat Zaptı sayesinde; JEM, savaşçı statüsünde bulunmayan, sadece çatışmalara destek sağlayan her bir çocuğu da kapsayacak şekilde, çocukların hukuka aykırı bir şekilde kullanılmasını, askere alınmasını, örgütlenmesini engelleyen çalışmalarda aktif bir şekilde yer alacağını beyan etti (Relief Web, 2010).

Kaydedilen bu ilerlemeleri iki önemli adım izlemiştir. Bu adımlar, JEM tarafından çocuk askerler hakkında hazırlanan ve Birleşmiş Milletler'e sunulan Eylem Planı ve 18 yaşından küçük çocukların silahlı çatışmalarda yer almasını yasaklayan Adalet ve Eşitlik Hareketi ile Sudan arasında imzalanan ateşkestir (Geneva Call, 2012). 2017 yılında Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin komuta kademesi tarafından tüm üyelere yönelik yayımlanan emirle çocukların örgüt işleyişinde çalıştırılması tamamen yasaklanarak, uluslararası hukuka tam anlamıyla saygı duyulmasının sağlanmasının amaçlanacağı açıklanmıştır (Radio Dabanga, 2017).

Silahlı gruplar birbiriyle iç içe geçmiş çok sayıda faktörden etkilenmektedir. İncelenen vakalarla ilgili ana faktörler ayrı ayrı ele alınmaya çalışılacaktır.

FARC her zaman nihai hedeflerinin halk ayaklanması ve halk için iktidarı ele geçirmek olduğunu ilan etmiştir (Lee, 2012: 29). Bu nedenle halkın onlar hakkındaki algısı çok önemlidir. Bu önemin bilincinde olarak ve daha fazla sempatan kazanmak amacıyla bazen kamu malları sağlamış, yolların bakımını yapmış ve yerel halk için partiler planlamışlardır (Arjona, 2016: 243). Kendi imajları ve itibarları için duydukları bu endişe, özellikle de çocuk savaşçılar yerel halk arasındaki ailelerden alındıkları için, çocuk asker alımını yasaklama motivasyonlarını kısmen açıklayabilir.

Konuyla ilgili bir başka faktör de siyasi niteliktedir. Çocukların askere alınması için daha düşük bir yaş içeren anlaşmalar genellikle siyasi başarı ve güce erişme hedefleriyle bağlantılıdır (Bouvier, 2009: 74). Gerçekten de FARC, kendilerinin de belirttiği gibi, saflarında çocuk askerler bulunan silahlı bir grup olarak görülmenin siyasi açıdan riskli bir durum olduğunu farkındaydı. Açıklamalarında hiçbir koşul altında ne çocukları ne de herhangi bir savaşçıyı zorla silah altına alma yoluna gitmedik; üstelik bu FARC-EP'nin siyasi konuşlanması için tamamen ters etki yarattığı değerlendirilmesinde bulunmuşlardır (Geneva Call, 2015). Uluslararası toplumun kamuoyu da stratejik eylemleri için önemlidir: FARC-EP 17 yaşından küçükleri gerilla saflarına dahil etmeme kararını ülkeye ve dünyaya duyurdu (Martuscelli & Villa, 2018: 397). Bu açıklamalar ayrıca muhtemelen meşruiyet ve uluslararası tanınma çabalarıyla da bağlantılıdır.

Başka bir bakış açısıyla, uygunluk mantığı yaklaşımının Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin çocuk asker alımının durdurulması kararını vermesinde etkili olduğu görülmektedir. Gerçekten de FARC eylemlerinde sıklıkla ilkelerine atıfta bulunmuş ya da ahlaki açıdan gerekçelendirme yoluna gitmiştir. Örneğin, Cenevre Çağrısı'nın taahhüt belgesiyle ilgili bir toplantıda, FARC-EP temsilcisi ilke gereği çocukları zorla askere almadıklarını açıklamıştır (Geneva Call, 2014). Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin çocuk askerleri tamamen serbest bırakması barış görüşmeleri neticesinde gerçekleşmiştir. Devlet dışı bir silahlı aktör olarak FARC'ın, çocuk askerlere yönelik bu kararı alması arkasında yatan nedenleri incelediğimizde; barış sürecine giden sürece yönelik çabanın varlığı sonucunda barış anlaşmalarında muhtemelen bulunacak, çocuk askerlerin terhis edilmesi şartını kabullenme ve bu süreç sonucunda gerçekleşecek af ve silah bırakma adımlarından faydalanma arzusu yatmaktadır. Son olarak, Uluslararası Kızılhaç Komitesi, UNICEF, BM Çocuklar ve Silahlı Çatışma Özel Temsilcisi ve Cenevre Çağrısı gibi dış aktörlerin çocuk askerlerin serbest bırakılmasını kolaylaştıran ve FARC'ın çocuk asker alımını yasaklama kararı üzerinde etkili olan eylemleri de bir o kadar önemlidir.

Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin barış sürecine benzer şekilde, yerel halkın arzuları da Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin çocuk askerlere yönelik kararlar almasında öncelikli olmuştur. Yerel halk; "Ebeveynler barışın artık gelmesinden yanadır. İsyanlılar çocuklarımızı almaya geliyor. Onlarla gizlice konuşuyorlar. Kazandığımızda Sudan ordusunda bir mevkiiniz, bir rütbeniz olacak diyorlar. Biz ebeveynler aynı fikirde değiliz. Onlara güvenmiyoruz" açıklamalarında bulunmuştur (Tanner & Tubiana, 2006). Halk arasındaki bu genel olumsuz duygu, lideri Halil'in sık sık onayladığı JEM tarafından da dikkate alınmalıydı: "Ben halkı, halkın iradesini temsil ediyorum" (Waal, 2007: 275). Halkın beklentilerini karşılamak, bir başka silahlı grup olan G-19'un halkın ihtiyaçlarına yönelik kaygılarıyla bağlantılı görünen önemli bir halk desteğine sahip olduğu düşünüldüğünde daha da önemlidir (Tanner & Tubiana, 2007: 38). Halkın desteğini kaybetmeyi göze alabilecek durumda olmayan JEM, özellikle tanıtımın önemini anlayan ve bunu nasıl elde edeceğini bilen Halil zamanında kendi imajına ağırlık verdi (Waal & Flint, 2008: 100).

JEM'in İnsani Diyalog Merkezi'nin yardımıyla BM ile kamuya açık bir törenle imzaladığı Çocukların Korunmasına İlişkin Mutabakat Zaptı bu tür bir tanıtımın örneğidir (Relief Web, 2010). JEM'in itibarının önemini, ulusal düzeyde bir konuma sahip olma ve El Beşir rejimi tarafından en az dikkate alınanların çıkarlarını temsil eden, meşru bir varlık olarak görülme siyasi hedefiyle de bağlantılı olduğunu belirtmek önemlidir. Hukuk faktörünün de Adalet ve

Eşitlik Hareketi'ni çocukların korunmasına yönelik önlemler almasında etkili olduğu açıktır. Gerçekten de silahlı grup, BM Genel Sekreteri'nin çocukların askere alınması ve kullanılmasına ilişkin yıllık raporuna ekli listede yer almıştır ki bu da bir tür hukuki baskı olarak değerlendirilebilir (UNSG, 2011). Yayınlanan liste neticesinde Adalet ve Eşitlik Hareketi tarafından hazırlanan eylem planı, çocukların askere alınmasını sona erdirmeyi amaçlamaktadır. JEM'in eylem planı Darfur'daki Afrika Birliği'nin yanı sıra, Birleşmiş Milletler Misyonu Ortak Özel Temsilcisi ile de paylaşılmıştır (Geneva Call, 2012).

Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin faaliyetlerini ideolojik temel şekillendirmektedir (Flint, 2007: 161). Uygunluk mantığı açısından incelediğimizde; JEM'in Darfur'daki çocuk askerlerin haklarına saygı duymaya yönelmesindeki ana etmen, ideolojik temelleriyle uluslararası insancıl hukukun kesişme içerisinde olmasıdır. Özellikle, hareketin dini bileşeni, Hasan el Turabi tarafından tasarlanan İslam devrimiyle olan bağı davranış kuralları için de önemlidir (Collins, 2008: 287). Ancak, çocukları örgüte almama kararında dinin ne şekilde etkili olduğu, bu kadar kısa bir makalede ortaya konamayacak bir konudur ve özellikle grubun kendi içinde var olan dini tartışmalar göz önünde bulundurulduğunda daha fazla analiz edilmelidir. Öte yandan, barış ve ateşkes anlaşmaları ile çocuk askerleri yasaklama kararları arasındaki bağlantı açık görünmektedir. Barış anlaşmaları çoğunlukla çocuk askerlere yönelik hükümlere sahip olmakta, özellikle çocuk askerlerin silahlı çatışmalarda kullanımına son verilmesine yönelik hükümlere içeriğinde yer vermektedir.

Dikkate alınması gereken bir diğer husus Darfur'daki çatışmalara artan ilgi nihayetinde, uluslararası örgütlerin özellikle Afrika Birliği ve BM Darfur Misyonu'nun konuya dahil olmasıdır. Ayrıca, ateşkes anlaşması ile çocuklara yönelik taahhütler ancak Katar ve Afrika Birliği'nin desteğiyle mümkün olmuştur (UN Peacemaker, 2013). Son olarak, 2014 yılından itibaren STK'ların özellikle JEM'e odaklanıp, Sudan Halk Kurtuluş Hareketi-Kuzey gibi diğer gruplara daha az odaklanması da JEM üzerinde daha fazla baskı oluşturdu (Craze & Tubiana, 2016: 179).

5. SONUÇ

Siyasi düzeyde, devlet dışı silahlı aktörler genellikle örgütlerini ve davalarını uluslararası sahnede meşrulaştırmak için çatışmalarında uluslararası insancıl hukuk ilkelerini uygulamaya çalışırlar. Uluslararası hukuk ilkelerine uygun hareket ettikleri görülürse, devletlerin bu hareketleri isyancı veya terörist olarak değil, meşru aktörler olarak görebilmesi mümkün hale gelecektir. Böyle algılanan bir statü değişikliği, devlet dışı silahlı aktörlerin ve temsil ettikleri insanların durumunu iyileştirebilir, örneğin uluslararası yardım alabilmeleri sağlanabilir.

Sonuç mantığı temel olarak siyasi motivasyon, itibar kaygıları, meşruiyet gerekçeleriyle devlet dışı silahlı aktörlerin insancıl hukuka saygı göstermesini sağlayan faktörleri ortaya çıkarmaktadır. Uygunluk mantığı ise temel olarak barışa dönüş ve ideolojik sebeplerle insancıl hukuka saygının sağlandığını vurgulamaktadır. Vaka çalışmalarında, teorik kısımda tespit edilen aynı sonuç ve uygunluk mantığıyla karşılaşılmıştır. FARC ve JEM'in çocuk asker alımına son vermesi söz konusu olduğunda siyasi amaçlar, itibar ve meşruiyet düşünceleri özellikle önemli bir rol oynamaktadır. Çocuk askerlerle ilgili uluslararası standartlara uyum ile meşruiyet arayışında olan silahlı gruplar arasında bir bağlantının varlığı açıktır (Jo, 2015: 160). Gerçekten de hem FARC hem de JEM'in siyasi gündemleriyle bağlantılı olan bu meşruiyet çabası, çocuk askerlerle ilgili önlemlerini teşvik eden önemli bir faktör olmuştur.

Çocuk askerlerin yasaklanması konusunda, iki devlet dışı silahlı aktörün yaklaşımı da yerel halk kitleleriyle bulunan ilişkileriyle doğrudan bağlantılıdır. Her iki silahlı grup da halk adına savaştığını iddia ediyordu, dolayısıyla çocukların askere alınması konusunda halkın olumsuz tepkisini dikkate almak zorundaydı. Bu destek ayrıca ekonomik ve siyasi destek açısından da önemlidir. İlginç bir şekilde, JEM'e kıyasla FARC'ın yerel halkla bağları ve halk üzerindeki kontrolü daha da güçlüydü; yerel gençlerin FARC savaşılarını memnun etmeye çalıştığına dair kayıtlar vardır. Bu, çocukların zorla askere alınmasının daha az olduğu, ancak çocukların FARC saflarına daha fazla gönüllü katılımının olduğu bir durum yarattı (Arjona, 2016: 244).

Ayrıca, FARC'ın katı hiyerarşisi ile çocuk askerlerin fiilen serbest bırakılması arasındaki korelasyon, iyi niyetli güçlü komuta ve kontrolün aslında çocuk askerliği caydırdığını doğrulamaktadır. FARC'ın liderliği çocukların korunması konusunda bir şeyler yapmaya niyetlendiğinde, grubun geri kalanının onun emirlerine uymaktan başka seçeneği yoktur. Aksi yönde ise JEM'in esnek yapısı ve hiyerarşik olarak bölünmüşlüğü, çocuk asker sayısının sifira indirilmesi konusunda ne tip bir etkiye sahip olduğu belirsizdir.

İlginç bir şekilde, iki devlet dışı silahlı grup tarafından çocukların askere alınmasının yasaklanmasında askeri ve mali hususlar o kadar da önemli görünmemektedir. Çocuk askerlerin silahlı çatışmalarda kullanılmasının avantajlarını incelediğimizde bir duyguyu, düşünceyi aşılamanın kolaylığı belirgin; dezavantaj olarak çatışma deneyimlerinin az olması ve eğitime yatkın olmamaları gösterilebilir. Ancak avantaj ve dezavantajlar değerlendirildiğinde bir denge sağlandığı açıktır. Ayrıca, çocuk asker kullanmak yerel halkın desteğini ve mali desteği kaybetmek anlamına gelebilir; ancak öte yandan, bir silahlı grup liderinin açıkladığı gibi, çocuk askerler asker eksikliğini telafi etmenin bir yolu olabilir. Devlet dışı silahlı aktörlerin çocuk askerlere bakış açısı eğer büyük bir ateş yakmak istiyorsanız, çok sayıda oduna ihtiyacınız vardır (Bangerter, 2011: 354) yaklaşımıyla doğrudan ilintilidir.

Buna karşılık, bu makalede incelenen iki devlet dışı silahlı aktör de, uluslararası toplumdan gelen baskılar konusunda kayıtsız kalmamaktadır. Sivil toplum kuruluşu Cenevre Çağrısı'nın Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin yaklaşımını değiştirmesinde etkisi ve Sudan'da Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından suç isnat edilen başkan El Beşir ile mücadele etmek zorunda kalmasına rağmen; Birleşmiş Milletler ile bir Eylem Planı hazırlayan Adalet ve Eşitlik Hareketi'nin değişimi doğrultusunda, dış kuruluşlar iki grup tarafından çocukların askere alınmasının yasaklanmasına değerli katkılarda bulunmuştur. Aslında JEM'in başkan yardımcısı 2010 yılında gönüllü olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne çıktığından bu yana JEM çocuk askerlerle ilgili çeşitli önlemler almıştır (Jo, 2015: 219).

Ancak FARC ve JEM'in politikalarında en önemli farkı yaratmış olabilecek faktör barışa dönüş faktörüdür. Barış ve ateşkes anlaşmaları, devlet dışı silahlı grupları çocukların silah altına alınmasını yasaklama konusunda motive etmektedir. Bu yaklaşım, müzakere ve gelecek hakkında düşünmek için alan yaratmakta ve kaçınılmaz olarak çocuklara atıfta bulunmaktadır. Silahların bırakılması, çocuk askerlerin yasaklanması ve siyasi zeminde uzlaş sağlanması barış anlaşmaları sürecinin bir sonucu olarak nitelendirilebilir.

Son olarak, FARC'ın ideolojisi ve iç ilkeleri çocuk askerlerle ilgili politikaların benimsenmesini kolaylaştırmış olabilir; ancak ideolojinin tek başına yeterli bir faktör olmadığı oldukça açıktır, çünkü FARC başından beri aşağı yukarı aynı ideolojiyi sürdürmüş ve ancak sonlara doğru çocuk asker alımını yasaklamaya başlamıştır. Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri'nin çocuk askerler konusundaki yaklaşım değişikliğini, sadece ideolojik eksene indirgemek doğru değildir. JEM için, özellikle Halil'in ölümünden sonra, hangi ideolojinin JEM'i motive etmeye devam ettiğini belirlemek daha da zordur. Bu durum ve grubun bölünmüşlüğü JEM'in analizinde genel bir engel teşkil etmiş ve devlet dışı bir silahlı grubu incelerken ve motivasyon faktörlerini bulmaya çalışırken karşılaşılabilecek zorlukları göstermiştir. Her iki silahlı grup da çocuk askerlerin silah altına alınmasını yasaklamak için, kısmen grubun özelliğine, yapısına, amacına ve bağlamına bağlı olan çeşitli nedenlerle motive olmuştur.

Bu makalenin oluşturulma gerekçesi şu şekilde özetlenebilir; her silahlı grubun uluslararası insancıl hukuka saygı göstermesi gerektiği konusunda ikna edilmesini sağlayacak formülü tanımlamak ne yazık ki mümkün değildir, ancak belirli bir grubun hukuka saygı gösterme veya ihlal etme eğiliminde olmasının nedenlerini anlamadan etkili bir ikna da mümkün olmayacaktır. Bu makalede amaçlanan, silahlı grupların uyum göstermesi için olası motivasyon faktörlerini belirtmektir. Araştırma sonucunda ulaşılan sonuç; silahlı gruba ve politik şartlara göre değişkenlik gösterse bile, sonuç mantığı ve uygunluk mantığı olarak adlandırılan iki yaklaşım, uluslararası insancıl hukuka devlet dışı silahlı aktörlerin saygı göstermesi için gerekli sebepleri gruplayan faktörlerdir.

Tespit edilen faktörler doğrultusunda; uluslararası insancıl hukuk ile uyumlu hareket etmeleri sonucunda, devlet dışı silahlı aktörler karşılaşacakları dezavantajları dengelemeli ve nihayetinde amaç ve hedefleri doğrultusunda kendileri için stratejik olarak en uygun seçeneğe yönelmelidirler. Silahlı çatışmaların değişen doğası nihayetinde, bu makalede belirlenen hukuka saygıyı etkileyen unsurlar zamanla değişime uğrama ihtimalinden muaf değildir ve böylelikle tespit edilmeleri daha da imkansız hale gelecektir. FARC ve JEM'in analizi ve çocukların askere alınmasının yasaklanması, örtüşen motivasyon faktörlerinin genellikle zaman içinde sabit kalmamasıyla bu konuda bir ipucu vermiştir. Bununla birlikte, her iki silahlı grubun da büyük ölçüde siyasi ve itibarla ilgili düşüncelerle motive olduğu ve aynı zamanda meşruiyet ve barışa dönüş fikirleriyle hareket ettiği gibi bazı tekrarlayan temalar tespit edilmiştir. Barışa dönüş sürecinin; özellikle devlet dışı silahlı aktörleri ve devleti barış ekseninde birleştiren, anlaşma yolunu tercih etmeyi teşvik eden, aynı zamanda uluslararası insancıl hukukun en temel ilkesi ve amacı olan insanîyetin önceliklenmesi, tartışılması için olanak oluşturan değerli bir yaklaşım olduğu dikkat alınmalıdır.

Bu araştırma sadece akademik bir çalışma olma ötesinde, devlet dışı silahlı aktörlerin insan hakları hukuku sorumlulukları da olduğunu dikkate almaktadır. Saygı örnekleri de dahil olmak üzere sahadaki durumun tam bir resmini vermek ve bu saygıyı arttırmanın yollarını bulmakta sebat etmek, uluslararası insancıl hukuk sistemine olan güveni korumak için elzemdir. Bu güven de yaşam ile ölüm, insan onuruna saygı ile sınır tanımayan zulüm arasındaki farkı yaratan ve insanlık ilkelerinin ateşini canlı tutmamızı sağlayan şeydir. Bu yolculukta silahlı gruplar analiz edilmeli ve devreye sokulmalıdır, çünkü silahlı gruplar sadece sorun değildir, onlar çözümün bir parçasıdır.

KAYNAKÇA

- Arjona, A. (2016). *Rebelocracy: Social Order in the Colombian Civil War*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Bangerter, O. (2010). Disseminating and Implementing International Humanitarian Law within Organized Armed Groups Measures Armed Groups Can Take to Improve Respect for International Humanitarian Law. G. L. Beruto, & M. Odello içinde, *Non-State Actors and International Humanitarian Law Organized Armed Groups: A Challenge for the 21st Century* (s. 198). Sanremo: FrancoAngeli.
- Bangerter, O. (2011). Reasons Why Armed Groups Choose to Respect International Humanitarian Law or Not. *International Review of the Red Cross*, 358.
- Bangerter, O. (2015). Comment: Persuading Armed Groups to Better Respect International Humanitarian Law. H. Krieger içinde, *Inducing Compliance with International Humanitarian Law* (s. 113). Cambridge: Cambridge University Press.
- Beck, L. D., & Henckaerts, J. M. (2005). *Customary International Humanitarian Law*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Bellal, A. (2019). *The War Report: Armed Conflicts In 2018*. Geneva : The Geneva Academy of International Humanitarian Law and Human Rights.
- Bellal, A., & Heffes, E. (2018). Yes, I Do: Binding Armed Non-State Actors To IHL And Human Rights Norms Through Their Consent. *Human Rights & International Legal Discourse*, 126.
- Bellal, A., & Maslen, S. C. (2011). Enhancing Compliance with International Law by Armed Non-State Actors. *Goettingen Journal of International Law*, 175-197.
- Bouvier, V. M. (2009). *Colombia: Building Peace in a Time of War*. Washington: United States Institute of Peace Press.
- Brodzinsky, S. (2017, 06 27). Welcome to Peace: Colombia's Farc Rebels Seal Historic Disarmament. *Guardian*, s. 2.
- Case Concerning the Military and Paramilitary Activities in and Against Nicaragua (Nicaragua v. United States) (Judgment), ICJ Rep 392 (International Court of Justice 06 27, 1986).
- Centre for Humanitarian Dialogue. (2008, 07 11). *The Geneva/Darfur Humanitarian Dialogue*. http://theirwords.org/http://theirwords.org/media/transfer/doc/1_sd_jem_slm_a_unity_2008_18-9786ecfeda2b4605ff60bcd44ab48b2.pdf adresinden alındı
- Clapham, A. (2006). Human Rights Obligations of Non-State Actors in Conflict Situations. *International Review of the Red Cross*, 491.
- Collins, R. (2008). *A History of Modern Sudan*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Collins, R., & Burr, M. (2008). *Darfur: The Long Road to Disaster*. Princeton: Markus Wiener Publishers.
- Corten, O., & Klein, P. (2011). Are Agreements between States and Non-State Entities Rooted in the International Legal Order? E. Cannizzaro içinde, *The Law of Treaties Beyond the Vienna Convention* (s. 3-24). Oxford : Oxford Academic.
- Craze, J., & Tubiana, J. (2016). *A State of Disunity: Conflict Dynamics in Unity State, South Sudan*. Geneva: Small Arms Survey.
- Dabone, Z. (2012). *Le droit international public relatif aux groupes armés non étatiques*. Paris: Schulthess.
- Dunbar, N. (1955). The Significance of Military Necessity in the Law of War. *Juridical Review*, 201-212.
- Flint, J. (2007). Darfur's Armed Movements. A. Waal içinde, *War in Darfur* (s. 161). London: Justice Africa.
- Forsythe, D. (1978). Legal Management of Internal War: The 1977 Protocol on Non-International Armed Conflicts. *American Journal of International Law*, 272-292.

- Fortna, V. P. (2004). Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace after Civil War. *International Studies Quarterly*, 269.
- Franck, T. (1988). Legitimacy in the International System. *American Journal of International Law*, 705-759.
- Frésard, J. J. (2004). *The Roots of Behaviour in War: A Survey of the Literature*. Geneva: ICRC.
- Geiss, R. (2015). Scope and Content of the Obligation to Ensure Respect. H. Krieger içinde, *Inducing Compliance with International Humanitarian Law* (s. 419). Cambridge: Cambridge University Press.
- Geneva Call. (2012, 09 26). *Action Plan: Operational Mechanism to Prevent and End Recruitment and Use of Child Soldiers*. <http://theirwords.org>: http://theirwords.org/media/transfer/doc/sd_jem_2012_55-b4f6cb533f33a9415cc738069a0efee6.pdf adresinden alındı
- Geneva Call. (2014, 11 16). *Ricardo Téllez of the Peace Delegation of the FARC-EP*. <https://www.youtube.com>: <https://www.youtube.com/watch?v=cExLLUx0V9c&feature=youtu.be> adresinden alındı
- Geneva Call. (2015, 02 03). *Announcement on Minors in the Conflict*. <http://theirwords.org>: http://theirwords.org/media/transfer/doc/farc_ep_announcement_on_minors_in_the_conflicte6c1d31649e5c1560d3487a1740e48c0.pdf adresinden alındı
- Geneva Call. (2015, 02 16). *Geneva Call welcomes the announcement by the FARC-EP on a raise of the minimum recruitment age*. <https://genevacall.org>: <https://genevacall.org/geneva-call-welcomes-announcement-farc-epraise-minimum-recruitment-age/> adresinden alındı
- Geneva Call. (2017). *Armed Non-State Actors and Landmines: Towards a Holistic Approach to Armed Non-State Actors?* Geneva : Geneva Call.
- Guevara, E. (1969). *Guerrilla Warfare*. New York: Vintage Books.
- Hayner, P. (2007). *Negotiating Peace in Liberia: Preserving the Possibility for Justice*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue and International Center for Transitional Justice.
- Hayner, P. (2010). Creating Incentives for Compliance: Between Amnesty and Criminalization. M. Odello, & G. L. Beruto içinde, *Non-State Actors and International Humanitarian Law Organized Armed Groups: A Challenge for the 21st Century* (s. 184). Sanremo: FrancoAngeli.
- Heffes, E., & Kotlik, M. (2014). Special Agreements As a Means of Enhancing Compliance with IHL in Non-international Armed Conflicts: An Inquiry Into the Governing Legal Regime. *International Review of the Red Cross*, 1195-1224.
- Higgins, N. (2009). The Regulation of Armed Non-State Actors: Promoting the Application of the Laws of War to Conflicts Involving National Liberation Movements. *Human Rights Brief*, 12-18.
- Holá, B., & Guzman, L. (2019). Punishment in Negotiated Transitions: The Case of the Colombian Peace Agreement with the Farc-Ep. *International Criminal Law Review*, 127-159.
- ICRC. (2020). *The Roots of Restraint in War*. Geneva: ICRC.
- International Commission of Inquiry on Darfur. (2005). *Report of the International Commission of Inquiry on Darfur to the United Nations Secretary-General*. Geneva: UN.
- Jo, H. (2015). *Compliant Rebels Rebel Groups and International Law in World Politics*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Kaldor, M. (2012). *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford: Stanford University Press.
- Krieger, H. (2015). Inducing Compliance in Areas of Limited Statehood. H. Krieger içinde, *Inducing Compliance with International Humanitarian Law* (s. 512). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kyriakopoulos, G. (2016). Formation Of International Custom And The Role Of Non-State Actors. P. Pazartzis içinde, *Reconceptualising the Rule of Law in Global Governance, Resources, Investment and Trade* (s. 49). London: Hart Publishing.
- LaRosa, M., & Mejía, G. (2012). *Colombia: A Concise Contemporary History*. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Lee, C. (2012). The FARC and the Colombian Left: Time for a Political Solution? *Latin American Perspectives*, 28-42.
- Mack, M. (2008). *Increasing Respect for International Humanitarian Law in Non-International Armed Conflicts*. Geneva: ICRC.

- Martuscelli, P. N., & Villa, R. D. (2018). Child Soldiers as Peace Builders in Colombian Peace Talks Between the Government and the FARC–EP. *Conflict, Security & Development*, 387-408.
- Milgram, S. (1974). *Obedience to Authority*. New York: Harper & Row.
- Monono, C. E. (2007). Respect for International Humanitarian Law by Armed Non-state Actors in Africa. *International Review of the Red Cross*, 905-924.
- Murray, D. (2015). How International Humanitarian Law Treaties Bind Non-State Armed Groups. *Journal of Conflict & Security Law*, 101-131.
- Nagle, L. (2011). Child Soldiers and the Duty of Nations to Protect Children from Participation in Armed Conflict. *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, 10.
- Nikolova, M. (2014). Interview with Emanuele Castano. *International Review of the Red Cross*, 697-705.
- Nuclear Tests Case (Australia v France) (Judgment), ICJ Rep 253 (International Court of Justice 06 22, 1974).
- Olsen, J., & March, J. (1998). The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organizations Law Review*, 943-949.
- Pictet, J. (1952). *Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, Vol. 1: Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field*. Geneva: ICRC.
- Pictet, J. (1960). *Commentary on the Geneva Conventions of 12 August 1949, Vol. 3: Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War*. Geneva: ICRC.
- Prosecutor v Dusko Tadić a/k/a 'Dule', Opinion and Judgment Trial Chamber II, IT-94-1-T (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia 07 14, 1997).
- Radio Dabanga. (2017, 02 01). *Darfur: Unamid Welcomes JEM Order Against Child Soldiers*. <https://www.dabangasudan.org>: <https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/darfur-unamid-welcomes-jem-order-against-child-soldiers> adresinden alındı
- Relief Web. (2010, 07 21). *Memorandum of Understanding between the JEM and the UN regarding Protection of Children*. <http://reliefweb.int>: http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/3864EE07BF38473C852577670066EA08-Full_Report.pdf adresinden alındı
- Roberts, A., & Sivakumaran, S. (2012). Lawmaking By Non-State Actors: Engaging Armed Groups In The Creation Of International Humanitarian Law. *Yale Journal of International Law*, 37.
- Rodenhäuser, T. (2018). *Organizing Rebellion: Non-State Armed Groups Under International Humanitarian Law, Human Rights Law, And International Criminal Law*. Oxford : Oxford University Press.
- Rojas, D. M., & Frésard, J. J. (2004). *The Roots of Behaviour in War*. Geneva: IRRC.
- Ryngaert, C. (2011). Non-State Actors In International Humanitarian Law. J. d'Aspremont içinde, *Participants in the International Legal System: Multiple Perspectives on Non–State Actors in International Law* (s. 289). London: Routledge.
- Saab, B., & Taylor, A. (2009). Criminality and Armed Groups: A Comparative Study of FARC and Paramilitary Groups in Colombia. *Studies in Conflict & Terrorism*, 455-475.
- Sandoz, Y., Swinarski, C., & Zimmermann, B. (1987). *Commentary on the Additional Protocols of 8 June 1977 to the Geneva Conventions of 12 August 1949*. Geneva: International Committee of the Red Cross.
- Sanín, F. (2008). Telling the Difference: Guerrillas and Paramilitaries in the Colombian War. *Politics and Society* , 3-34.
- Sassòli, M. (2010). Taking Armed Groups Seriously: Ways To Improve Their Compliance With International Humanitarian Law. *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, 3.
- Schneckener, U., & Hofmann, C. (2015). The Power of Persuasion - The role of international non-governmental organizations in engaging armed groups. H. Krieger içinde, *Inducing Compliance with International Humanitarian Law* (s. 97). Cambridge: Cambridge University Press.
- Shany, Y., & Sassòli, M. (2011). Debate: Should the Obligations of States and Armed Groups under International Humanitarian Law Really be Equal? *International Review of the Red Cross*, 882.

- Sinno, A. (2011). Armed Groups' Organizational Structure and Their Strategic Options. *International Review of the Red Cross*, 317.
- Sivakumaran, S. (2006). Binding Armed Opposition Groups. *International and Comparative Law Quarterly*, 373.
- Small Arms Survey. (2017). *Human Security Baseline Assessment for Sudan and South Sudan, Justice and Equality Movement*. Geneva: Small Arms Survey.
- Tanner, V., & Tubiana, J. (2006). *Interview with JEM Cadre*. Geneva: Small Arms Survey.
- Tanner, V., & Tubiana, J. (2006). *Interview with Zaghawa Traditional Leader*. Am Nabak: Small Arms Survey.
- Tanner, V., & Tubiana, J. (2007). *Divided They Fall: The Fragmentation of Darfur's Rebel Groups*. Geneva: Small Arms Survey.
- Taşdemir, F., & Albayrak, G. (2018). 21. Yüzyılda Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmaların Gri Bölgesi: Statü Tartışmaları. F. Taşdemir, & G. Albayrak içinde, *Uluslararası İnsanlık Hukuk Kavramlar İlkeler ve Yeni Gelişmeler* (s. 96). Ankara: Adalet Yayınları.
- Taşdemir, F. (2017). Devlet Merkezli Uluslararası Hukuk Sistemi ve Devlet Dışı Silahlı Aktörler. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 59-85.
- UN News Centre. (2016, 05 16). *Colombia: agreement to reintegrate children from FARC welcomed by UN envoy*. <http://www.un.org/>: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53948#.WYI9B8aB3EY> adresinden alındı
- UN Peacemaker. (2013, 02 10). *Ceasefire Agreement*. <http://peacemaker.un.org/>: http://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/SD_130210_CeasefireGoSJEMSudan.pdf adresinden alındı
- UNSG. (2009). *Report of the Secretary General to the Security Council on the Protection of Civilians in Armed Conflict*. Geneva: United Nations Secretary-General.
- UNSG. (2011). *Children and Armed Conflict: Report of the Secretary-General*. Geneva: UNSG.
- Veuthey, M. (1983). *Guérilla et Droit Humanitaire*. Geneva: ICRC.
- Waal, A. (2007). Darfur's Deadline: the Final Days of the Abuja Peace Process. A. Waal içinde, *War in Darfur and the Search for Peace* (s. 275). Cambridge: Harvard University Press.
- Waal, A., & Flint, J. (2008). *Darfur: A Short History of a Long War African Arguments*. London: Zed Books.
- Wilson, H. A. (1998). *International Law and the Use of Force by National Liberation Movements*. Oxford: Clarendon Press.
- Wood, R. (2015). Strategic Motives for Violence against Civilians. H. Krieger içinde, *Inducing Compliance with International Humanitarian Law* (s. 41). Cambridge: Cambridge University Press.
- Zegveld, L. (2002). *Accountability of Armed Opposition Groups in International Law*. Cambridge : Cambridge University Press.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).